

Римският легион през I и II век

Продължение от 56 брой на списание „Българска Наука“

Автор: Владимир Попов

<http://nauka.bg/forum/index.php?showtopic=14241>

Военна дисциплина, наказания и награди

Нито една друга антична армия нямала такава строга дисциплина. Основният ѝ императив бил безусловното изпълнение на заповедите. Поддържането на строг ред било възможно благодарение на заетостта на войниците дори и в мирно време. Те строяли пътища, акведукти, градове, допринасяйки за романизацията на провинциите повече от която и да е било административна институция.

Военните закони наказвали със смърт не само за дезертъорство и изоставяне на строя по време на бой, но и за напускането на поста, загуба на оръжието, кражба и лъжесвидетелстване. Ако провинението било извършено от цялата манипула или легиона, могло да се прибегне и до най-тежкото и позорно наказание - децимацията. По жребий бивал езекутиран всеки десети войник.

По-незначителните провинения санк-

ционирали с понижение в званието, намаляване на заплатата, тежък физически труд, телесни наказания.

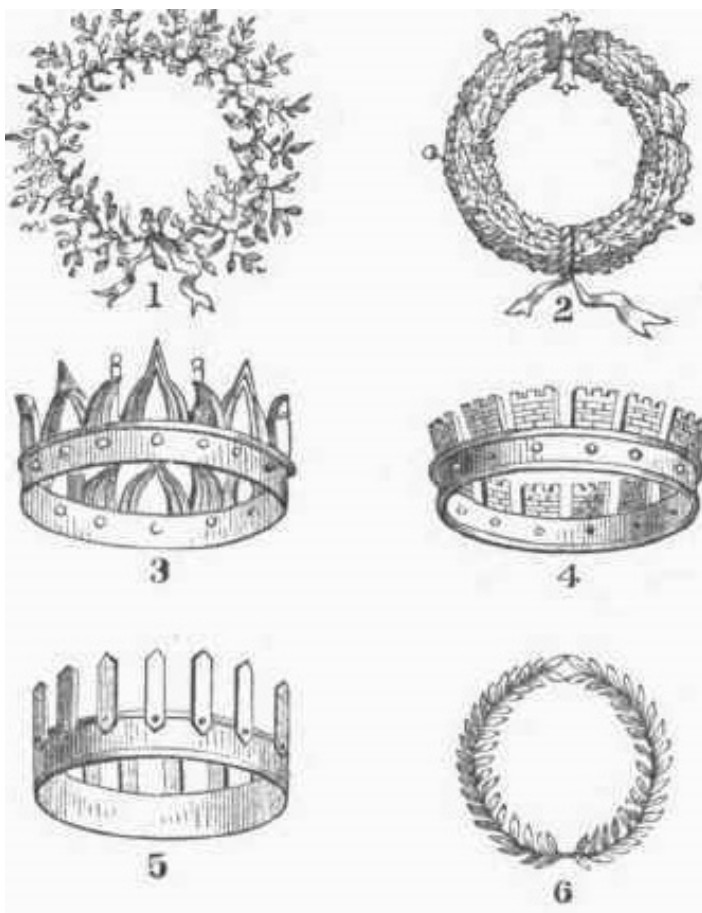
Поощренията също били разнообразни - похвала, повишаване в чина, увеличаване на възнаграждението и дела при раздялата на трофеите, освобождаване от лагерна служба. Заслужилият войник бил награждаван и със златни или сребърни гривни /*armillae*/. Съществували и специфични награди за различните родове войски - верижки /*torques*/ за конниците и златни или сребърни фалери с изображение на боговете или императора /за пехотинците/ носени върху бронята:

Трибуните и центурионите били награждавани с копие без острие /*hasta pura*/ и личен вексилум.

Висшата награда за проявената доблест бил венецът /*corona*/.

Corona obsidionalis /1/ - направена от трева и дарявана на генерала, който се е притекъл на помощ на обсадения гарнизон и е разкъсал вражеската обсада.
Corona civica /2/ - направена най-често

от дъбови листа - давала се за спасяване на гражданин /войник/.

Corona navalis /3/ - златна корона, давана на първия стъпил на вражески кораб.

Corona muralis /4/ - златна корона, давана на първия легионер, качил се на неприятелската стена.

Corona vallaris или *castrensis* /5/ - златна корона, давана на първия, стъпил на неприятелския вал.

Най-почетният бил лавровият венец - знакът на триумфатора - *corona triumphalis* /6/.

Наградите се раздавали на войниците пред цялата войска.

В чест на пълководеца извоювал победа срещу по-маловажен противник /роби, пирати, бунтовни племена/, без особена опасност за държавата или армията, на победителя могла да бъде присъдена овация, понякога съпроводжана с благодарствен молебен в храмовете /*supplicatio*/.

Но висшата награда за всеки военачалник се явявал триумфът - тържественото шествие в Рим. Триумфът се присъждал, когато била спечелена категорична кръвопролитна победа, в следствие на която врагът бил напълно унищожен или подчинен и били завоювани нови територии. Правото да бъде триумфатор имал само носителят на върховна военна власт /*imperium*/.

Затова през 1-2 в. триумфите били празнавани от императорите, които били и върховни главнокомандващи, а победоносните им пълководци получавали триумфални отличия.

По традиция до деня на триумфа пълководецът оставал извън градските

стени. В уречения ден той, съпроводен от тържествено шествие навлизал през триумфалната порта по посока на Капитолия:

Улиците били украсявани с венци, а храмовете - отворени. Зрителите приветствали победителя с викове, а войниците пеели песни. Шествието било оглавявано от висшите магистрати и сенаторите, следвали музикантите, след тях карали трофеите, пляквата и картини на покорените градове и народи. След това минавали жреците, водещи бели бикове за жертвоприно-

шението и по-знатните военнопленници. Триумфаторът, съпровождан от ликтори, музиканти и певци, стоял в златна колесница, теглена от четири бели коня. Облечен бил в пурпурна туника /*tunica palmata*/ и пурпурна, украсена със златни звезди тога /*toga picta*/. В ръцете си държал скипър от слонова кост, със златен орел на върха и лаврово клонче. Отзад в колесницата стоял роб, който придържайки лавровия венец над главата на победителя му нашепвал - „Memento mori“ /Помни че си смъртен/.

Шествието завършвали войниците с лаврови отличия и всички наградни знаци по тях, които викали „Io triumphe“ или пеели песни, понякога и с доста нецензурно съдържание по адрес на победителя. Например на галския триумф на Цезар войниците подвиквали - „Римляни, крийте жените си - водим у дома плешивия развратник“.

Достигайки храма на Юпитер пълководецът поставял трофеите при статуята на бога, произнасял благодарствена молитва, извършвал жертвоприноше-

ние и раздавал награди на войниците. Следвало пиршество.

През периода на Републиката пленените военачалници или царе често били ексукутирани, но императорският Рим изоставил тази традиция и им дарявал помилване.

В чест на победоносния пълководец били издигани паметници /trouaea/, първоначално от претопеното вражеско оръжие, а после от мрамор или мед. Строени били колони и триумфални арки:

Заплата и хранителен режим

За службата си в армията легионерът редовно получавал заплата /stipendium/.

За първи път заплатата била установена от Цезар /226 денария/, тъй като допреди него нямало определена фиксирана сума на възнаграждението. След 150 години Домициан отново я увеличил. А след още сто години заплатата пак била повишена.

Центурионите получавали два пъти повече от легионерите, като заплатите

били изплащани на всеки 4 месеца.

Пехотинците от помощните войски получавали три пъти по-малко от легионера, а кавалеристът - 2 пъти по-малко. Големи възнаграждения и подаръци /donatives/ се давали на войниците след победи или при възкачването на престола на нов император /затова през трети век честата смяна на властта станала доходен бизнес/. Това правело службата в легиона доста привлекателна.

Войниците трябвало сами да си плащат за прехраната, облеклото, оръжието

/с намаления естествено/. Освен това трябвало да заделят пари и за „новогодния обяд“ на трибуните и центурионите, а също и за „погребалния фонд“. Част от парите неизбежно отивала за рушвети. Нито един император не могъл да премахне „традицията“ да се плаща на центуриона за предоставяне на отпуска. Отдавайки „на кесаревото на кесаря“ на бойното поле, центурионът си взимал „центурионовото“ в лагера.

Половината от всяко възнаграждение се съхранявало до деня на отставката на войника. За съхранението му отговаряли знаменосците.

За храна войниците получавали месечно зърно и сол. Зърното се смилало с ръчни мелници и от тестото се изпичал хляб. Само служещите във флотата получавали хляба опечен /на кораба паленето на огън било опасна работа/.

Месото играело второстепенна работа. Зеленчуците, плодовете и другите храни се давали само при недостиг на

зърно. Провинциите били длъжни да предоставят храни и пари за издържане на гарнизоните. При поход провинциите предварително се запасявали провизиите.

Главният интендант на войската бил квесторът /quaestor/, отговарящ за стопанството и касата на войската. Той командвал ковчежниците и писарите.

Култове

Религията и култовете оказвали силно влияние върху живота на древните, особено върху военните. Като всеки римски гражданин и те почитали Юпитер, Юнона и Минерва.

Обект на поклонение били и орлите на легионите. Оттук водят началото си и почестите, оказвани на знамената във всички армии по света. Напълно естествен за войниците бил и култът към императора, който бил не само върховен главнокомандващ, но и върховен жрец /Pontifex Maximus/. Рожденият ден и победите на императора се почитали винаги. От 14 г. била създадена жреческа колегия за почитане на обожествения Август. Жреческите колегии се делили на различни „подразделения“. Понтифиците отговаряли за жертвоприношенията и следяли за правилността на изпълняваните ритуали. Авгурите, харуспиците и сибилните тълкували предзнаменованията. Освен традиционните жречески съсловия възниквали и други. Римляните се отличавали с търпимост по отношение на другите религии и в Римския пантеон прониквали доста божества /особено от Мала Азия и Еги-

пет/. Някои от иноземните култове се разпространили по цялата империя /култът към Кибела, Изида, Митра/.

Освен традиционните богове всеки войник си имал бог-покровител. Изборът бил практически безкраен /от общоприетите до местните божества/. Най-голямо разпространение получил култът към сирийския бог Митра /аналог на Юпитер Долихен/, символът на който бил Слънцето. Култът към Sol Invictus /непобедимото Слънце/ бил изповядван и от императорите, които се отъждествявали с него:

Голяма роля играели и различните суеверия, страхът от магия, уроки и поражение били в ежедневието на войниците. За предотвратяването им последните носели амулети.

За благодарност към боговете били издигани паметници на мястото на битката, извършвали се жертвоприношения, част от плячката се посвещавала на храмовете.

Птиците се считали за вестители на боговете, затова по поведението им често се правели предсказания /този ритуал бил взимстван от етруските/.

С това се занимавали авгурите:

Те наблюдавали за височината на полета и по него определяли дали поличбите са благоприятни. Също така се грижели и за свещените кокошки. Това бил интересен обичай: преди битка се пускали кокошки да кълват просо; ако кокошките кълвяли настървено - победата била сигурна; ако пък отказвали да ядат - нещата отивали на зле. Колегията на харуспиците пък гадаела по вътрешностите на жертвеното животно. Особено бил важен черният дроб. Ако последният бил засегнат от някаква болест - поличбите

били лоши. В зависимост от това в коя област на черния дроб се наблюдавала аномалия, се правело съответното предсказание.

Срокът на служба

Veterani били войниците, които след изтичането на срока на службата оставали във своя легион. Първоначално легионерът служил 16 години. След това за четири години минавал в разред ветеран. До окончателното уволняване ветераните влизали в състава на самостоятелни отряди със собствени знамена /оттам и наименованията - vexillarii, vexilla veteranorum/. При необходимост те били длъжни да участват във военни действия. Стремейки се да съкрати разходите за уволняване на войниците, Август увеличил срока на служба до 20 години плюс 5 години като ветеран. За войниците от помощните войски срокът на служба достигал до 30 години.

След завършването на службата си, ветеранът излизал в пълна оставка /missio honesta/. Отслужилите войници /emeritus/ бил заселвани в колонии. Ветераните се ползвали с редица привилегии. Те били освободени от някои

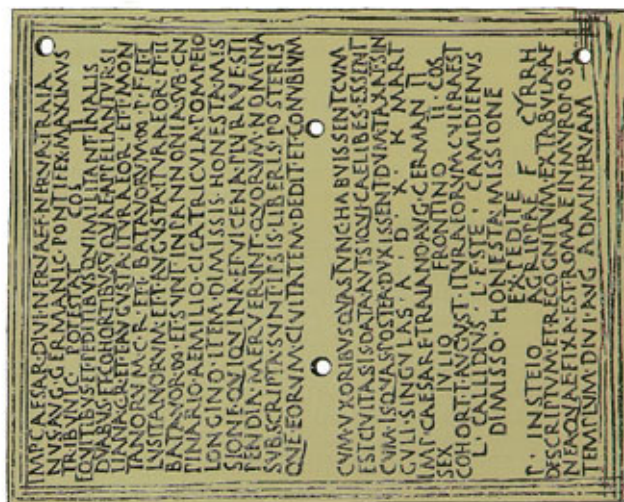
данъци, имали редица облаги при започването на търговска дейност на пример. Помощните войници получавали и римско гражданство.

Официално нито легионерите, нито оксилариите не могли да се женят легално. Постъпването в легиона се считало за форма на развод. Фактически обаче войниците сключвали бракове, от юридическа точка незаконни, но властите се съобразявали с това. Така че войникът можел спокойно да остави на жена си имуществото, дори и само със устно заявление. Статусът на децата бил обаче проблемен. Ако легионерът се женел за неримлянка, децата му също не получавали римско гражданство. Синовете на легионера ставали римски граждани само ако постъпели на служба в легиона. През 197 г. император Септимий Север легализирал браковете на войниците.

При оставката си войникът получавал документ /diploma/ - две съединени бронзови плочки с имената на командира, подразделението и свидетелите на прощалната церемония:

Ветеранът получавал и солидно възнаграждение /praemia militiae/. През първи век паричните суми били заменени от раздаване на земя, като войниците избирали в коя провинция да се заселят.

Много често войниците, служили в един легион, се заселвали в една колония /обикновено на територията на която служили/. Това било оптимално решение за властите, защото при нужда жителите на колониите могли да

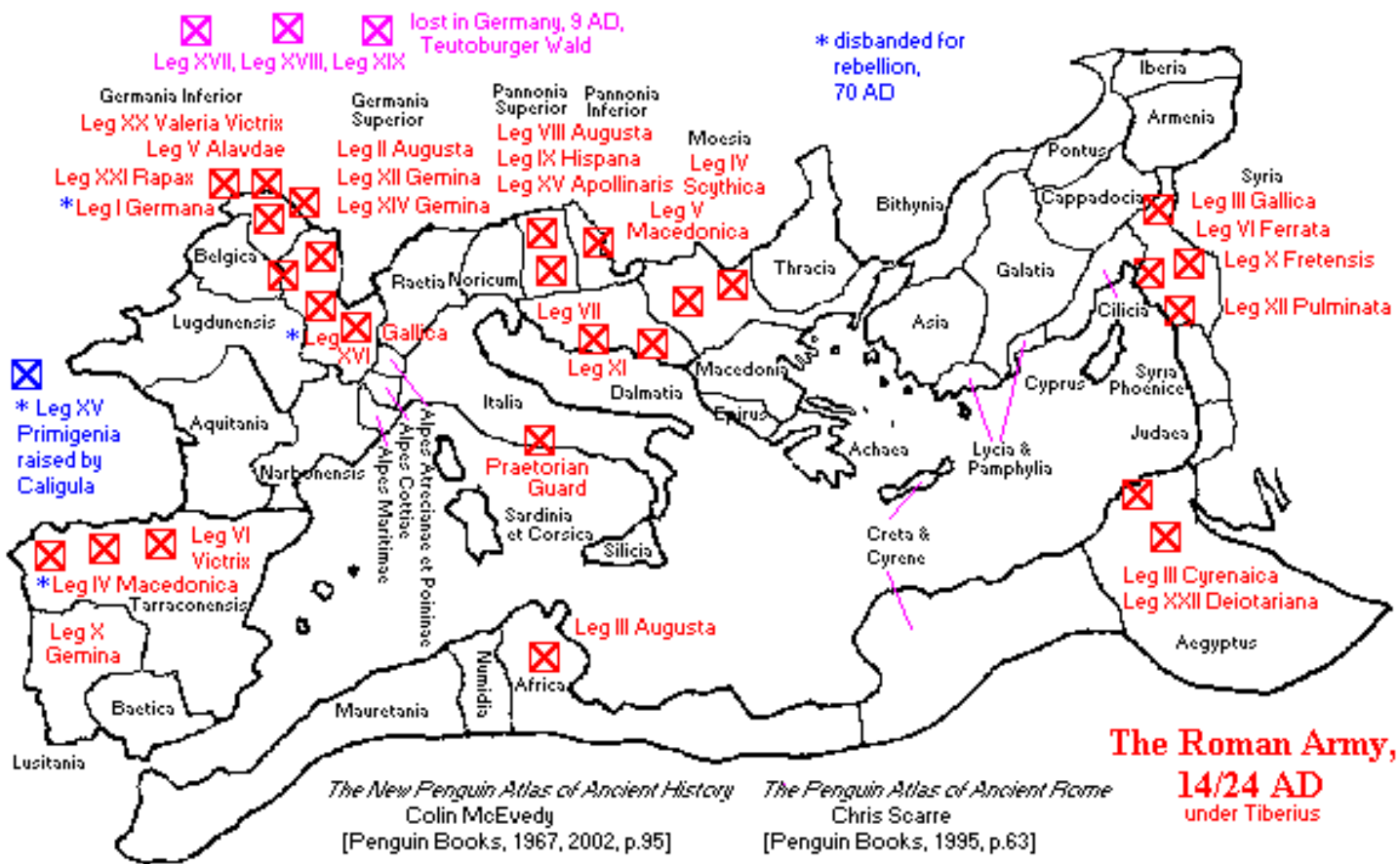

подсилят местните войски.

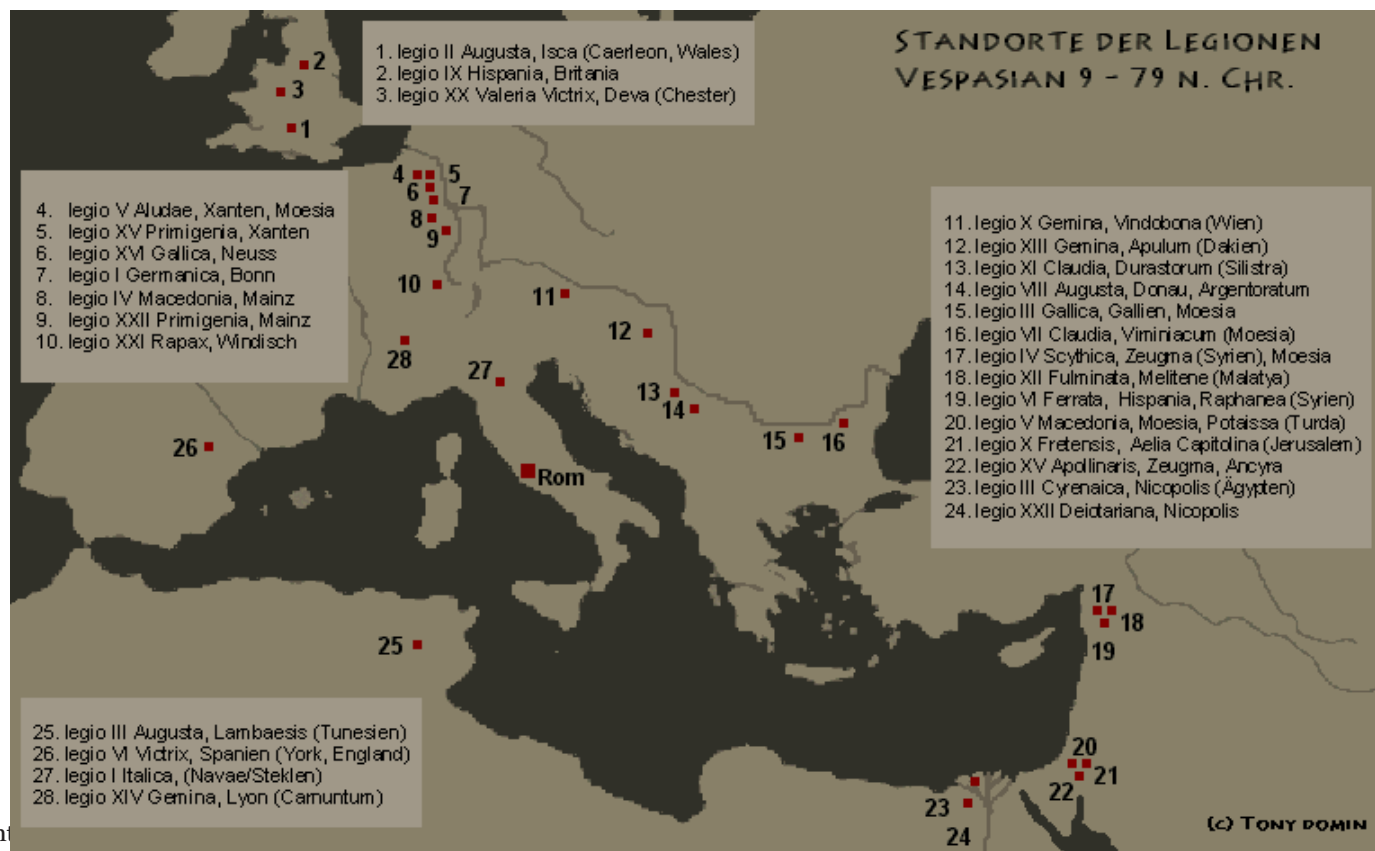
Разположението на войските

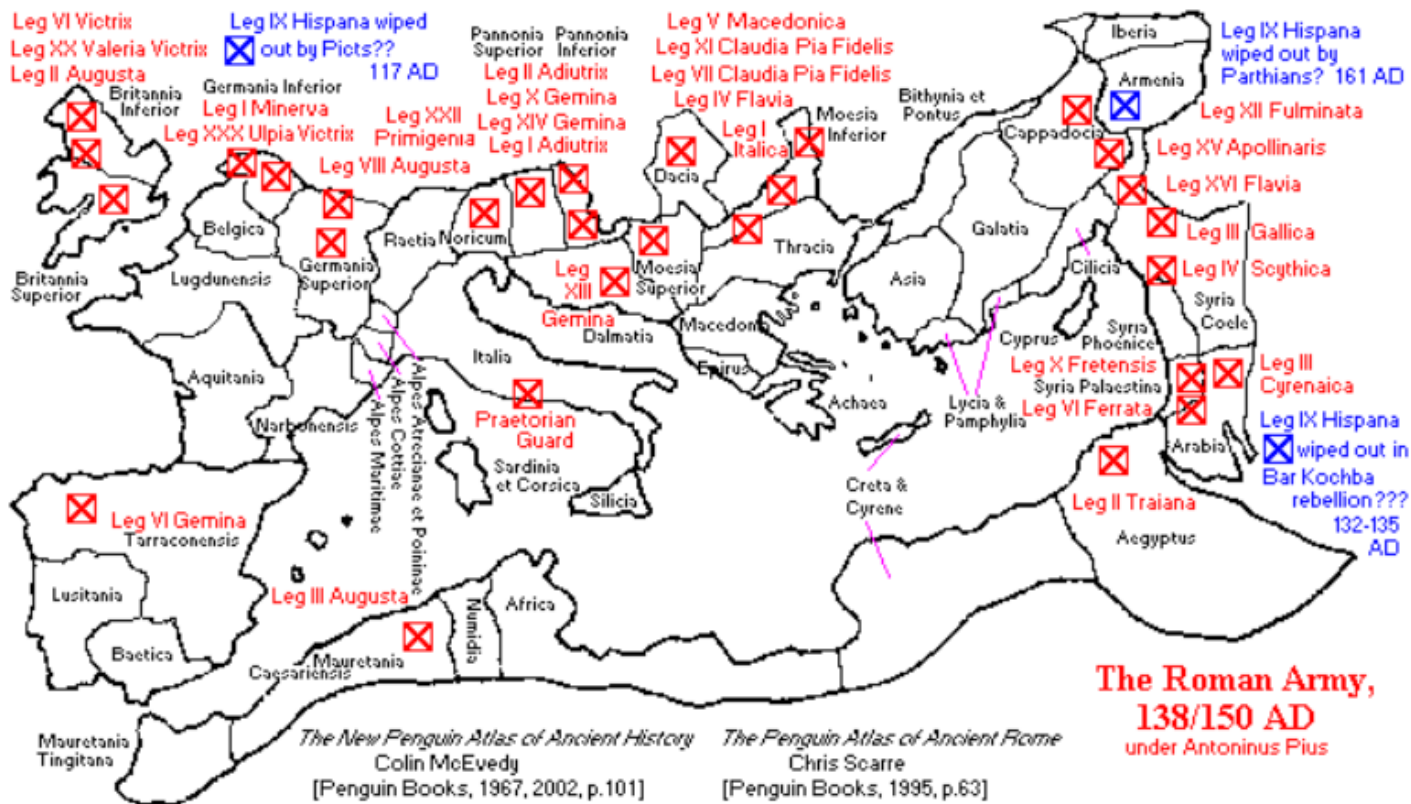
Общата численост на армията била недостатъчна за отбраната на обширните граници на империята. Затова от първостепенна важност било разпределението на силите. Още при Юлий Цезар /46-44г. ВС/ легионите били изведени от Италия и разположени на „горещите точки“ - където съществувала опасност от вражеско нахлуване. На най-заstraшените от нашествие територии Рим разполагал конни отряди от наемници и оксиларии. Легионите съставлявали стратегическия резерв и се намесвали само в краен случай. Раз-

положението на легионите при имп. Тиберий:

През последвалите 2 века проблемните региони променяли локализацията си. През 1 в. основното внимание на императорите било приковано към Рейн, където били съсредоточени около 100 000 войници в това число и 8 легиона:

При император Траян /98 - 117г./ стратегическото значение на тази граница постепенно отслабнало и там се намирили едва 45 000 войници.

Центърът на тежестта се преместил по поречието на Дунав, във връзка с водените там Дакийски войни:

През 107 година там се намирили приблизително 111 000 войници. Пет легиона се намирили в Мизия, три - в Дакия, 4 - в Панония. Срещу партите в Сирия били съсредоточени 3 легиона /+ още два формиранни при управлението на Флавиите/. След завладяването на Арабия /106г./ един легион бил изпратен и в тази провинция.

В провинции като Испания, Северна Африка и Египет, сравнително отдавна присъединени към империята легионите били с непълнен състав. От „второстепенните“ региони изключение правела Британия. Там били

разположени три от петте легиона, участвали в завладяването на острова. Британците били покорени сравнително скоро и там от време на време избухвали въстания. В Галия /откакто тя получила статут на провинция през 16г. ВС/ при необходимост пращали испански или германски легиони.

Формиране и разформиране на легиони

След победата си над Марк Антоний, Август съкратил драстично броя на легионите от 60 на 18. Но кампанията му по разширяването на империята до естествените речни граници /Рейн и Дунав/ наложила увеличаването на числото на легионите до 28. През 9 г. три римски легиона /LEG XVII, LEG XVIII и LEG XIX/ били унищожени в Тевтобургската гора и така броят им към края на управлението на Август достигнал

25. При Калигула били създадени два легиона - LEG XV PRIMIGENIA и LEG XXII PRIMIGENIA /посредством разделянето на две на съществуващи легиони/. Броят на регулярните части станал 27. В края на управлението си Нерон набрал още два легиона /LEG I ITALICA и LEG I ADIUTRIX/, формирани от моряци, а Галба създал Legio VII Gemina. Така количеството на легионите достигнало 30. След гражданските войни през 69г. и бунта на батавите Веспасиан разформирал четири германски легиона / Legio III Macedonica, Legio I Germanica, Legio XV Primigenia и Legio XVI Gallica/ и на тяхно място създал три /Legio III Flavia Felix, Legio XVI Flavia Firma и Legio II Aduitrix/. По времето на Домициан през 82 г. бил създаден Legio I Minervia, формиран в Кападокия. В резултат на дакийските войни, които водил императорът, през 86 г. Legio V Alaudae бил унищожен, а през 92 г. съдбата му последвал и Legio XXI Rapax. За продължението на дакийската си кампания, Траян формирал Legio II Traiana Fortis и Legio XXX Ulpia Victrix. Броят на легионите отново достигнал 30. При въстанието на Бар Кохба през 132 г. били унищожени Legio XXII Deiotariana и Legio IX

Hispana. Марк Аврелий през 165 г. набрал два Италийски легиона /Legio III Concors Italica и Legio II Italica Pia/, за да се справи с квадите и маркоманите /така легионите отново станали 30/. През 197 г. Септимий Север формирал три Партски легиона /Legio I Parthica, Legio II Parthica и Legio III Parthica/ при завладяването на Месопотамия. Общото количество легиони в Империята достигнало 33 и се запазило до началото на управлението на император Диоклециан. Дислокация на римските легиони през 2 - началото на 3 век:

- (1) VI Valeria Victrix: Eburacum, Britannia
- (2) XX Valeria Victrix: Deva, Britannia
- (3) II Augusta: Isca, Britannia
- (4) XXX Ulpia: Castra Vetera, Germania inferior
- (5) I Minerva: Bonna, Germania inferior
- (6) XXII Primigenia: Mogontiacum, Germania Superior

- (7) VIII Augusta: Argentoratum, Germania Superior
- (8) III Italica: Regina Castra, Raetia
- (9) II Italica: Lauriacum, Noricum
- (10) X Gemina: Vindobona, Pannonia Superior
- (11) XIV Gemina: Carnuntum, Pannonia Superior
- (12) I and II Adiutrix: Brigetio and Aquincum, Pannonia inferior
- (13) IV Flavia and VII Cladia: Viminacium, Moesia Superior
- (14) V Macedonica: Potaissa, Dacia
- (15) XIII Gemina: Apulum, Dacia
- (16) I Italica: Oescus Moesia inferior
- (17) XI Claudia: Durostorum, Moesia inferior
- (18) XV Apollinaris: Satala, Cappadocia
- (19) XII Fulmiata: Metilene, Cappadocia
- (20) I Parthica: Singara, Mesopotamia
- (21) II Parthica: Mesopotamia
- (22) III Parthica: Rhesaena, Mesopotamia
- (23) IV Scythica: Zeugma, Syria Propper
- (24) XVI Flavia Firma: Syria Propper
- (25) III Gallica: Phoenicia
- (26) X Fretensis: Jerusalem, Palestina
- (27) VI Ferrata: Raphanea, Palestina
- (28) III Cyrenaica: Petra, Arabia
- (29) II Traiana: Alexandria, Egypt
- (30) III Augusta: Lambaesis, Africa
- (31) VII Gemina: Leon, Hispania

Пълен списък на римски легиони от ранноимперския период до 3-ти век, годината на създаването им, техния символ, и базирането им:

LEG I ADIUTRIX формиран от моряци по времето на Нерон през 68 AD. Символи: Козирог, Пегас. (Brigetio, Pannonia Inferior)
 LEG I GERMANICA формиран през

48 BC от Цезар (Испания, по-късно Cologne, Germania Inferior). Символ: Бик. Разформиран от Веспасиан след бунта на батавите през 69 AD, като негови части влизат в състава на Legio VII Gemina.

LEG I MINERVIA формиран от Домициан през 83 AD за войната с даките. Посветен на Минерва. Символи: Минерва, овен. (Vonna, Germania Inferior)
 LEG I ITALICA формиран от Нерон през 66/67 AD, Символи: Глиган, бик. (Novae, Moesia Inferior)

LEG I PARTHICA формиран през 197 AD от Септимий Север за война с партите. Символ: Кентавър. (Singara, Moesopotamia)

LEG II ADIUTRIX формиран от Веспасиан през 70 AD от моряци. Символи: Глиган, Пегас. (Aquincum, Pannonia Inferior)

LEG II AUGUSTA формиран от Август 43 BC(?). Символ Козирог, Пегас. (Isca, Britannia)

LEG II ITALICA PIA формиран от Марк Аврелий през 165 AD. Символи: Капитолийската вълчица, козирог. (Lauriacum)

LEG II Parthica формиран от Септимий Север през 197 AD. Символ: Кентавър. (Alba до Рим) Участвал в походите срещу партите при Север, Каракалла и Юлиан.

LEG II TRAIANA FORTIS формиран през 105 AD от Марк Улпий Траян за войната с даките. Символ: Херкулес. След края на войната прехвърлен в (Alexandria, Aegyptus)

LEG III AUGUSTA формиран през 43 BC от Август. Символ: Пегас. (Lambaesis, Africa)

LEG III CYRENAICA формиран през 36 BC от Марк Антоний. (Nicomolis, Aegyptus; след 106 AD Bostra, Arabia Felix)

LEG III CONCORDIA ITALICA формиран от Марк Аврелий през 165 AD за войната му с квадите и маркоманите. Символ: Щъркел. (Castra Regina, Raetia)

LEG III GALLICA формиран от Цезар през 49 BC Символи: Бик, телец. (Raphanea, Syria)

LEG III PARTHICA формиран от Септимий Север през 197 AD. Символ: Бик. (Rhesaena, Mesopotamia)

LEG IV MACEDONICA формиран от Брут през 48 BC. Символи: Бик, Козирог. Първоначално разположен в Mogontiacum, Germania superior. Реоформиран от Веспасиан след въстанието на батавите през 70 AD в LEG III FLAVIA FELIX. Символ: Лъв. Пренасочен в Singidunum, Moesia Superior.

LEG IV Scythica формиран от Марк Антоний през 42 BC за война срещу партите. Символ: Козирог. (След 30 BC - в Moesia, след 62 AD - Zeugma, Syria)

LEG V ALAUDAE формиран от Цезар през 52 BC. Символ: Жерав, слон. (Vetera, Germania Inferior). Според едни източници след бунта на батавите през 70 г. е бил разформиран от Веспасиан, а според други - бил унищожен през 86 г. в Дакия.

LEG V MACEDONICA формиран през 43 BC вероятно от Август. Символ: Бик. (Oescus, Moesia, след това Potaissa, Dacia, а след 274 г. отново в Oescus)

LEG VI FERRATA формиран от Цезар през 52 BC. Символи: Бик, Капитолийска вълчица. Сведения за него има до управлението на император Филип

Арабина /средата на 3 век/. (Raphanea, Syria)

LEG VI VALERIA VICTRIX формиран от Август през 40/41 BC. Символ: Бик. (Испания, а след 119 AD - Eburacum, Britannia). Другото му име е Hispaniensis.

LEG VII CLAUDIA формиран от Цезар през 58 BC. Първоначално носел името Paterna или Macedonica. Символ: Бик. (Viminacium, Moesia Superior). Пълно название Claudia Pia Fidelis.

LEG VII GEMINA Felix формиран от Галба през 68 AD. След 70 г. в състава му влизат части от разформирания LEG I GERMANICA. (Leon, Hispania)

LEG VIII AUGUSTA формиран от Цезар през 59 BC. Символ: Бик. (Argentorate, Germania Superior). Нарича се още Gallica.

LEG IX HISPANA формиран от Цезар през 58 BC. Символ: Бик. (Pannonia, след 43 AD Eburacum, Britain, след 120 AD заминава на изток). Вероятно унищожен в по време на въстанието на Бар Кохба /135 AD./ или по време на управлението на Марк Аврелий /160 AD./

LEG X GEMINA формиран от Цезар през 59 BC под името Legio X Equestris. Получил наименованието си по времето на Август от сливането на два легиона /след битката при Акциум/. Символ: Бик. (Nijmegen, по-късно Vindobona, Pannonia Superior)

LEG X FRETENSIS формиран от Август през 40/41 BC. Символи: Бик, глиган, галера. (Syria, Jerusalem, Judea)

LEG XI CLAUDIA формиран от Цезар през 58 BC. Символ: Нептун. Преименуван от Клавдий заради лоялността

си към него като Claudia Pia Fidelis. (Durostorum, Moesia Inferior)

LEG XII FULMINATA формиран от Цезар през 58 BC. Символ: Мълния. През 66 г. бил разгромен в Юдея и дори загубил орела си, но не бил разформиран. (Raphanea, Syria; след 71 AD Melitene, Cappadocia)

LEG XIII GEMINA формиран от Цезар през 57 BC. След Акциум реформиран от Август посредством сливането на два легиона. Символ: Лъв. (от 45 AD - Poetovio Pannonia, след 89 AD - Apulum, Dacia, след 275 AD - Ratiaria, Dacia Ripensis).

LEG XIII GEMINA MARTIA VICTRIX формиран от Август през 41 BC. Образуван от сливането на два легиона. Символ: Козирог. (Mogontiacum, Germania Superior; от 43 AD в Britannia; от 92 AD - Carnuntum, Pannonia Superior)

LEG XV APOLLINARIS формиран от Цезар през 53 BC. Символ: Аполон. (Carnuntum, Pannonia, по-късно в Satala, Cappadocia)

LEG XV PRIMIGENIA формиран през 39 AD от Калигула. Символ: Фортуна (Vetera, Germania) Разформиран от Веспасиан след бунта на батавите през 70 AD.

LEG XVI GALLICA формиран през 41/40 BC от Август и реформиран от Веспасиан в LEG XVI FLAVIA FIRMA през 70 AD след потушаването на бунта на батавите. Символ: Лъв. (Mogontiacum, Germania inferior; след 70 AD Samosata, Commagene)

LEG XVII формиран през 40/41 BC. Унищожен през 9AD в Германия.

LEG XVIII формиран през 40/41 BC. Унищожен през 9AD в Германия.

LEG XIX формиран през 40/41 BC. Унищожен през 9AD в Германия.

LEG XX Valeria Victrix формиран от Август през 31 BC. Символ: Глиган. (Ara Ubiorum = Cologne Germania, след 43 AD Deva, Britannia)

LEG XXI Rapax формиран от Август през 31 BC. Символ: Козирог. (Castra Vetera, по-късно Vindonissa, Germania Superior). Прехвърлен на Дунав за войната с даките и сарматите, този легион бил унищожен от последните по времето на Домициан през 92 г.

LEG XXII Deiotariana формиран през 25 BC от Дейотар в Галатия. Първоначално бил в помощните войски, но след унищожението на 17, 18 и 19 легион му бил даден статут на легион под номер 22. (Nicomolis, Aegyptus) Унищожен по време на въстанието на Бар Кохба през 132 AD.

LEG XXII PRIMIGENIA формиран от Калигула през 39 AD. Символ Козирог. (Nijmegen, по-късно Mogontiacum, Germania Superior)

LEG XXX ULPIA VICTRIX формиран от Траян през 105 AD за войната с даките. Символи: Юпитер, Нептун, козирог. (първоначално в Pannonia, по-късно Vetera, Germania Inferior).